

ENG BUYUK MEROS

Toshboyeva Hurshida Farhod qizi

Termiz muhandislik va texnologiya instituti
Qurilish fakulteti Arxitektura(turlari bo'yicha)
2-kurs ARX21 guruh talabasi

Anotatsiya: Hozirgi vaqtda tabiatdan oqilona va kompleks foydalanish muammosiga turli mamlakatlar olimlari tomonidan alohida e'tibor qaratilmoqda. Buning sababi shundaki, iqtisodiy o'sish omillari, dinamikasi, muammolarini tahlil qilish va talqin qilishga zamonaviy yondashuv – mamlakat iqtisodiy rivojlanishining asosiy maqsadi sifatida – tabiatdan foydalanishning yuksak ahamiyatini, shuningdek, jarayonni tartibga solishni nazarda tutadi. tabiiy resurslarni takror ishlab chiqarish va tabiiy muhit sifatini saqlash. “Barqaror rivojlanish konsepsiyasi” “o'sish”, “iqtisodiy o'sish”, “rivojlanish” va tabiiy muhit tushunchalarini qayta talqin qilib, tobora ommalashib bormoqda.

Kalit so'zlar: Ekologik muammolar, tabiiy omillar, Barqaror rivojlanish konsepsiyasi.

Barqaror rivojlanish konsepsiyaga muvofiq, odatda yalpi ichki mahsulot o'sishi sifatida talqin etiladigan mahsulot va xizmatlar ishlab chiqarish hajmining o'sishini emas, balki tabiiy kapital qiymatining o'zgarishini ham baholash zarur. Yaqin vaqtgacha asosiy makroiqtisodiy maqsad sifatida belgilangan YaIMning o'sishi, agar bir vaqtning o'zida tabiiy resurslar miqdorining pasayishi va sifatining yomonlashuvi, tabiiy kapitalning kamayishi kuzatilsa, umuman o'sishni ko'rsata olmaydi. Barqaror rivojlanish konsepsiyasida “barqaror o'sish”ning ajralmas qismi sifatida “tabiiy resurslardan oqilona foydalanish” konsepsiyasi alohida o'rin tutadi.

Tabiiy resurslardan oqilona foydalanish juda qiyin kategoriyadir, chunki ratsionallik faqat iqtisodiy nuqtai nazardan ko'rib chiqilmaydi va iqtisodiy samara yoki iqtisodiy samaradorlik kabi taniqli ko'rsatkichlar asosida baholanmaydi. Tabiatni oqilona boshqarishning zamonaviy talqini bir vaqtning o'zida uchta pozitsiyadan ko'rib chiqiladi: iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik. Atrof-muhitni oqilona boshqarish inson va butun jamiyat ehtiyojlarini (ya'ni ishlab chiqarish) qondirishga qaratilgan faoliyatni ham, tabiatni saqlashga qaratilgan faoliyatni ham o'z ichiga olishi kerak. Tabiiy boyliklar. inson salomatligi va hayoti uchun ekologik toza tabiiy muhitni yaratish va saqlashga qaratilgan faoliyat. Boshqacha qilib aytganda, tabiatdan oqilona foydalanish

- bu tabiiy resurslardan tejamkor va samarali foydalanishni, ularni ko'paytirishning maqbul rejimini va inson salomatligini saqlashni ta'minlashga qaratilgan faoliyat tizimi. Bu faoliyatning barchasi tabiat qonunlarini hisobga olgan holda amalga oshirilishi muhim ko'rinadi. Ekologik va iqtisodiy manfaatlar to'qnash kelgan sharoitda, bizningcha, ustuvorlik atrof-muhitga tegishli bo'lishi kerak. Inson va tabiiy muhitning o'zaro ta'siri ekologik muvozanat tamoyillarining ustuvorligiga asoslanishi kerak. Bu, xususan, tabiiy resurslardan oqilona foydalanishning xususiyatlaridan biri: birinchi navbatda an'anaviy "frontal" iqtisodiyotga xos bo'lgan ulardan foydalanish emas, balki tabiiy resurslarni o'rganish va saqlashni qo'yadi. Tabiiy resurslardan oqilona foydalanish barqaror o'sishga bevosita ta'sir qiladi. Shunday qilib, bir tomondan, ishlab chiqarish faoliyati resurslarni o'zlashtirish samaradorligiga bevosita bog'liq. Atrof-muhitni oqilona boshqarishning asosiy tamoyillaridan biri ekologik toza xom ashyoni har tomonlama qayta ishlashdir. Tabiiy resurslardan tejamkor va samarali foydalanish rejimini, ulardan foydali mahsulotlarni maksimal darajada olish bilan ta'minlasagina, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish deb tan olinishi mumkin. Haqiqiy ratsional tabiatdan foydalanish (ya'ni, tabiatdan foydalanish faqat iqtisodiy ko'rsatkichlarga emas, balki barcha uchta komponentga qaratilgan) tabiiy resurs salohiyatining keskin o'zgarishiga olib kelmasligi va tabiiy muhitda chuqur o'zgarishlarga olib kelmasligi kerak. Bunda tabiatni muhofaza qilish va unga eng kam zarar yetkazish talablaridan kelib chiqqan holda, tabiatga ta'sir qilishning yo'l qo'yilishi normalariga rioya qilish ustuvor vazifa hisoblanadi. Bizning fikrimizcha, tabiat va insoniyat o'rtasida ham ekologik, ham ijtimoiy-iqtisodiy ehtiyojlarni qondiradigan ana shunday uyg'un munosabatlarni yaratishning ustuvor vazifasi davlat, jamiyat va jamiyat manfaatlarini to'liq muvofiqlashtirishni ta'minlaydigan tabiatdan foydalanish mexanizmini barpo etishdan iborat. Bunday mexanizmni shakllantirish davlatning ustuvor vazifalaridan biri bo'lishi kerak. Bozorning o'zi bunday mexanizmni qurishga qodir emas. Davlat tabiiy resurslardan oqilona foydalanish me'yorlarini ishlab chiqishi, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish tamoyillarini amaliy xo'jalik faoliyatiga tatbiq etishni iqtisodiy rag'batlantirish tizimini yaratishi, ekologik muammolarni hal qilishga qaratilgan chora-tadbirlarning amalga oshirilishini ta'minlashi va davlat nazoratini amalga oshirishi kerak. Yuqorida ta'kidlanganidek, tabiatdan oqilona foydalanishning tarkibiy qismlaridan biri ekologik qulay muhitni yaratish va saqlashdir. Buning sababi shundaki, insoniyat sivilizatsiyasining mavjudligining asosiy sharti eng boy tabiiy resurslarga ega sog'lom tabiiy muhitdir. Shu bilan birga, tabiiy muhit aholini oziq-ovqat bilan ta'minlaydi. Shu bilan birga, oziq-ovqat xomashyosining qaysi muddatda va qanday hajmlarda (zaxirada) o'sib borayotgan sayyoramiz aholisini oziq-ovqat bilan

ta'minlashini bilish juda muhimdir. Insonning va umuman jamiyatning tabiiy muhitga nisbatan noaniq munosabati mavjud: bir tomondan, yuqori sifatli va sog'lom tabiiy muhit insonning yashash muhiti bo'lib, u hayot sifatining bunday parametrlarini belgilaydi. kutish, kasallanish darajasi. Bu pozitsiyadan jamiyat tabiatga imkon qadar kamroq aralashishdan manfaatdor. Boshqa tomondan, tabiiy resurslar asosiy iqtisodiy omil bo'lib, iqtisodiy foyda ishlab chiqarish uchun xom ashyoni etkazib beradi. Bu pozitsiyadan kelib chiqib, jamiyat o'zining doimiy o'sib borayotgan ehtiyojlarini qondirish uchun mahsulot ishlab chiqarishni ko'paytirishdan manfaatdor. Tabiiy muhitning odamlar uchun ahamiyatini bunday ikki tomonlama baholash munosabati bilan qarama-qarshi maqsadlar paydo bo'ladi: jamiyat ehtiyojlarini iloji boricha to'liq qondirish, tabiiy muhitga minimal zarar etkazgan holda tovarlar va xizmatlar ishlab chiqarish. Bu qarama-qarshilik Barqaror rivojlanish konsepsiyasida ham o'z ifodasini topgan. Xususan, 8-tamoyilda shunday deyilgan: "Barqaror rivojlanish va barcha odamlar uchun yaxshiroq hayot sifatiga erishish uchun hukumatlar barqaror bo'lmagan ishlab chiqarish va iste'mol modellarini cheklashi va yo'q qilishi hamda tegishli demografik siyosatni rag'batlantirishi kerak". Dunyo aholisining yillik o'sishi, turli hisob-kitoblarga ko'ra, 1,2-1,4 foizga oshib bormoqda va BMT ekspertlarining prognozlariga ko'ra, 2030 yilda bu taxminan 8,6 milliard kishini, 2050 yilga kelib esa deyarli 10 milliardni tashkil qiladi. Bir kishi faqat ichimlik suvi bilan ta'minlash uchun o'rtacha 800 g oziq-ovqat va 2000 ml suv iste'mol qiladi. Yovvoyi o'simliklarning aksariyati o'rmonlarda uchraydi. Xususan, Rossiya o'rmonlari 1,2 milliard gektar maydonni egallagan va sayyoramizning barcha o'rmon resurslarining qariyb 25 foizini o'z ichiga olgan noyob ekologik tizimdir. Yog'och zahiralaridan tashqari, ular boshqa yog'och bo'lmagan (yon) turli xil resurslarga ega: rezavorlar, o'rmon qo'ziqorinlari, yong'oqlar, mevalar, dorivor o'tlar va boshqalar, ular ulkan ijtimoiy va iqtisodiy ahamiyatga ega. Butun dunyoda, shu jumladan. Rossiyada esa tabiatning o'zi tomonidan tabiiy sharoitda etishtirilgan yovvoyi mahsulotlardan foydalanish alohida mashhurlik kasb etmoqda. Buning uchun bir qancha tushuntirishlar mavjud. Birinchidan, yovvoyi o'simliklar tarkibidagi biologik faol va tonik moddalar inson immunitet tizimiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi va immunostimulyator va terapevtik funksional xususiyatlarga ega. Bunday moddalarga vitaminlar, oson hazm bo'ladigan uglevodlar, taninlar va pektin moddalari, organik kislotalar va mikroelementlar kiradi.

Ko'rinib turibdiki, yuqori talab Uzoq Sharqning tarkibiy tuzilmalarida ushbu sanoatning iqtisodiy jozibadorligini ta'minlaydi. Afsuski, yog'och bo'lmagan oziq-ovqat resurslarini yig'ish va qayta ishlash juda yomon rivojlangan, boy o'rmon

resurslari amalda qo'llanilmaydi: yovvoyi rezavor mevalarni yig'ish hali biologik zaxiralarning 1 foizidan oshmaydi. Shu bilan birga, yovvoyi rezavorlarning barcha xilma-xilligidan eng mashhurlari Xitoy magnoliya uzumlari, lingonberry, ko'k, klyukva va boshqalardir. Qolganlari juda kamdan-kam qo'llaniladi Shunday qilib, Uzoq Sharq hududida yovvoyi o'sadigan oziq-ovqat xom ashyosining katta xom ashyo salohiyati va undan oqilona foydalanish imkoniyati mavjud. Shu bilan birga, taklif etilayotgan oqilona foydalanish modeli aholini biologik qiymati oshgan yangi mahsulotlar bilan ta'minlash muammosini hal qiladi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. V.V. Dezhkin, Biological nature management (2004)
- 2 Sultonov P. Ekologiya .Toshkent.2007.
- 3 N.N. Stepakova, International scientific research, 2, 344(2017)

